

Messadi pertuccont concessiun d'aua Montalta Transport + Kies SA, Salavras

Preziada dunna presidenta dil parlament
Stimadas parlamentarias, preziai parlamentararis

La fatschenta Montalta Transport + Kies SA ha survegniu igl onn 1995 dalla vischnaunca da Schnaus ina lubientscha per retrer aua sutterrana ord il «tumbin dil Rein». Il liug da tschaffada ei vegnius fixaus el Rein ed igl ei vegniu lubiu da retrer ina quantitat maximala da 2'500 l/min. (corrispunda a 42 l/s). Quella lubientscha era vegnida concedida per 20 onns ed ei pia scadida (cun datum dils 31 da schaner 2015). A caschun da lavurs da renovaziun igl onn 2016 el sector dall'ovra da glera e da betun Salavras ei in ulteriur liug da tschaffada per aua sutterrana (tumbin da pompa) vegnius endrizzaus sper igl edifices dall'ovra. El rom dad ina procedura per la lubientscha da baghegiar igl onn 2022/23 (indrez da far neiv a Salavras) ei la damonda davart la concessiun per retrer l'aua puspei setschentada.

Situaziun da partenza

Igl onn 1995 ha la fatschenta Martin Montalta, Kieswerke, Glion, survegniu dalla vischnaunca da Schnaus ina lubientscha da construcziun per il tumbin da pompa per retrer aua dil Rein. Cun disposiziun dils 12 da december 1995 ha il departament digl intern e dall'economia publica dil Grischun medemamein approbau quella damonda (ca. 42 l/s).

Ils 27 da schaner 2005 ha il departament d'educaziun, cultura e protecziun digl ambient disponiu ina disposiziun dil departament per la lubientscha da retrer aua dil Rein anteriur per l'ovra da glera e da betun: A Martin Montalta Kies Transport Aushub, Glion, vegn la lubientscha da retrer aua dil Rein anteriur a Schnaus concedida sut las suandontas cundiziuns:

- a) La quantitat dall'aua che vegn retratga sto vegnir limitada sin maximalmein 40 l/s.
- b) Ei astga mo vegnir retratg aua dil Rein anteriur ch'ei necessaria per il menaschi dall'ovra da glera e da betun.

La lubientscha ei limitada entochen ils 31 da schaner 2015. Suenter la scadenza da quei termin sto ina nova damonda vegnir tschentada. Sche la concernenta basa giuridica ni las relaziuns effectivas semidan, sa la lubientscha vegnir adattada correspondentamein ni retratga da tut temps. La lubientscha scada en tut cass aschispert ch'igl intent d'utilisaziun definaus (aua da diever per l'ovra da glera e da betun dalla fatschenta Martin Montalta, Glion) semida.

Sigl areal dall'ovra da glera Montalta a Salavras, parcella 12160, zona per l'economisaziun da material natural, ein oz dus tumbins da pompa e fontaunas avon maun. Quels vegnan numnai cheu sutvart tumbin da tschaffada «Ovra» e tumbin da tschaffada «Rein».

La fontauna «Rein» datescha digl onn 1995 e vala tochen ussa sco tschaffada d'aua dil flum. Sin fundament dallas observaziuns hidrogeologicas stuess il tumbin vegnir consideraus sco fontauna d'aua sutterrana. La quantitat da retrer lubida da lezzas uras era reglada cun 2'400 l/min (40 l/s). Oz exista ina quantitat da retrer installada da ca. 250 l/min.

La fontauna «Ovra» era vegnida montada en connex cun la construcziun nova dall'ovra da glera sco pompa per drenar il foss da construcziun. Dapi igl onn 2016 ein duas pumpas installadas el tumbin per retrer aua da diever. Oz ei avon maun ina quantidad da retrer da ca. 430 l/min.

La fontauna «Ovra» (max. 430 l/min.) survescha al provediment d'aua da diever principal. Dalla fontauna «Rein» (max. 250 l/min.) vegn fatg diever mo en cass da basegn duront entginas uras sche il consum d'aua ei fetg grond. Omisduas tschaffadas ensemen san retrer maximalmein 680 l/min.

Ina lubientscha formala per las duas fontaunas ei buc avon maun. Per che la vischnaunca ed igl uffeci per la natira ed igl ambient dil Grischun san conceder las lubientschas per retrer l'aua sto igl εμπrem ina concessiun vegnir dada.

Descriziun dil project

Las duas fontaunas ch'existan gia oz ein construidas ord da tumbins da betun cun in diameter dad 1.00 m. La fontauna «Ovra» ei naven digl ur sura dil tumbin (= 713.93 m s. m.) 6.77 m profunda. Igl ei installau duas pumpas da baghetg cun lingias da furniziun da mintgamai ca. 13 m³/h resp. 215 l/min. (max. 430 l/min -> 7.2 l/s). Dalla fontauna «Ovra» san ins oz retrer ina quantidad maximala da 624 m³/d (7.2 l/s). La fontauna «Rein» ei naven digl ur sura dil tumbin (= 712.04 m s. m.) 8.90 m profunda. Igl ei installau ina pompa da ca. 15 m³/h resp. 250 l/min. -> 4.2 l/s. prestaziun. La quantidad maximala furnida per gi importa pia oz a 360 m³, en media sur 24 uras pia 250 l/min.

La qualidad dall'aua per l'utilisaziun sco aua da diever ei tochen ussa buca vegnida contestada. Las pretensiuns en quei connex ein era buca fetg grondas. Las duas fontaunas ein adattadas per retrer aua da diever. Per quei che las quantitats retratgas ein relativamein pintgas, eis ei pauc probabel ch'ei detti in'influenza negativa sin l'aua sutterrana (quantitativamein e qualitativamein). L'utilisabladad dalla aua sutterrana resta garantida en ina dimensiun cumparegliabla sco el stadi natural era sche ils dus stabiliments ein en funcziun.

Motivaziun dil project da construcziun/intenziun

Per quei che l'ovra da glera e da betun ei buca ton occupada duront ils meins d'unviern e da temperaturas freidas (meins november entochen fevrer) e cunquei che la produenziun da materials da construcziun ei minima tochen in summa buc avon maun, duei ina part dall'aua sutterrana vegnir nezegiada duront quei temps per producir neiv. La quantidad maximala ch'ei necessaria per producir neiv munta a 5 l/s ni 300 l/min. Quei ei denton pusseivel mo en cass da cundiziuns externas optimalas (fetg bassa temperatura e humiditad).

L'aua dallas duas fontaunas «Rein» ed «Ovra» vegn duvrada per il suandont:

- tractament da glera – circulaziun – humiditad el material da glera – negina dismessa
- produenziun da betun – l'aua ei ligiada el betun – negina dismessa
- lavurs generalas da schubergiar – tractament – retuorn el sistem – negina dismessa
- produenziun da neiv (mintgamai november – december) – l'aua ei ligiada ella neiv – negina dismessa
- aua da diever (p.ex. tualetta) rimnada en tancs d'aua pirsas – dismessa ella serenera Gruob

Suenter l'utilisaziun vegn l'aua duvrada ni menada ad ina sfundrada ni en in'aua da surfatscha. L'aua pumpada ei ligiada els products produci.

La fatschenta Montalta Transport + Kies SA propona da renovar resp. da conceder da niev il dretg da retrer aua dils dus loghens numnai «Rein» ed «Ovra». La quantidad maximala da retratga d'aua vegn definida da niev sco summa dad omisdus loghens cun 680 l/min.

Proposta

Sin fundament dallas explicaziuns precedentas fa la suprastanza communal las suandongtas propostas al parlament communal:

- d'entrar ella fatschenta;
- alla fatschenta Montalta Transport + Kies SA vegn concediu ina lubientscha d'utilisaziun speciala (concessiun) per retrer aua ord las resursas d'aua sutterrana publica;
- la concessiun duei vegnir dada per maximalmein 20 onns, e quei retroactivamein naven dils 31 da schaner 2015 entochen maximalmein ils 31 da schaner 2035;
- la suprastanza communal vegn autorisada da far in contract d'utilisaziun corrispudent encunter indemnisaziun cun la fatschenta Montalta Transport + Kies SA.

Ilanz/Glion, ils 6 da november 2023

Suprastanza communal Ilanz/Glion